

Ekonomija **blaginje** je le še vprašanje časa

Predavatelj na dunajski ekonomski fakulteti Christian Felber je prepričan, da je napočil čas za nov ekonomski model. Ta bi po njegovem mnenju moral temeljiti na skupni blaginji, drugačnih kazalnikih uspešnosti, izdelki in storitve etičnih podjetij pa bi morali biti za potrošnike cenejši.

m Bojana Humar

Avstrijski politični aktivist Christian Felber je pred dvema letoma zasnoval gibanje, ki naj bi prispevalo k spreminjanju sedanjega kapitalističnega sistema in oblikovanju novih pravil igre. Razvil je model ekonomije skupne blaginje, čeprav ideje niso nove. Štiridesetletni predavatelj na dunajski ekonomski fakulteti ustanavlja etično banko. Poleg tega je avtor štirih knjig, med njimi Nove vrednote za ekonomijo, v kateri je strnil nov ekonomski model, kot si ga zamišlja. Kmalu po izidu knjige so se nanj začela obračati manjša podjetja in tako je začelo nastajati mednarodno gibanje, ki ga ni nikoli načrtoval. Nekatere njegove zamisli zvenijo utopično, druge radikalno, tretje pa postopoma že postajajo realnost.

m Kako se ekonomija blaginje razlikuje od sedanjega ekonomskega sistema?

Gre za tri glavne razlike. Najkrajše je mogoče ekonomijo skupne blaginje (Economy for Common Good) strniti v tri kontradikcije, značilne za sedanj sistem. Prvo je nasprotje s tem, kaj ustave demokratičnih držav govorijo o vrednotah in ciljih. V nobeni ustavi ne boste našli, da je denar ali povečanje kapitala cilj ekonomske aktivnosti. Je samo sredstvo. V praksi

pa je pogosto ravno nasprotno, denar je namen in povečanje kapitala cilj ekonomske aktivnosti. Temeljne vrednote, zapisane v ustavah, so človekovo dostojanstvo, solidarnost, pravičnost in demokracija, vendar teh pogosto ne zasledimo v ekonomiji.

Donos finančnih naložb lahko vidimo kot cilj ekonomske oziroma podjetniške dejavnosti ali pa kot sredstvo, pri čemer je cilj lahko prispevek k skupni blaginji. Nisem našel niti ene ustave, ki pravi, da bi bilo povečanje kapitala cilj ekonomske aktivnosti, sem pa našel vrsto ustav, ki pravijo, da so kapitalske naložbe in celo finančni dobiček le sredstvo gospodarske dejavnosti.

m V katerih ustavah ste našli takšne navedbe?

Na primer nemška, švicarska, ameriška, španska in čilska ustava pravijo, da je splošni cilj demokratične skupnosti blaginja za vse. Cilj demokratične skupnosti je mogoče aplicirati tudi na gospodarstvo, kar na primer bavarska ustava izrecno naredi. Tudi če pogledate v učbenike makroekonomije, boste v njih našli popolno soglasje, da je končni cilj nacionalnih ekonomij zadovoljevanje potreb ljudi, in ne povečevanje kapitala. Dovolj kapitala in dobi-

ček podjetja sta nujna za preživetje podjetja in njegov razvoj, inovacije in podobno, vendar je to nekaj drugega kot cilj podjetja.

m Vlagatelji bi najbrž rekli, da je določen donos razumno pričakovati glede na to, da vložijo lasten denar in pri tem tudi tvegajo. Sicer bi ga lahko varno položili na bančni račun in pobirali obresti.

V vašem odzivu slišim, kako zelo smo navajeni na to, da je finančni dobiček namen in cilj gospodarske dejavnosti. Težko verjamemo, da lahko obstaja tudi drugačen cilj ali namen za vlagatelje. Danes ljudje pričakujejo finančne donose za svoje naložbe, namesto da bi pričakovali nekaj drugega. Na svetu je veliko podjetij, ki apriori izključujejo finančne donose na investicije in vlagatelje nagrajujejo drugače kot z denarjem.

m Lahko imenujete nekaj teh podjetij in nagrad?

Na primer vrsta znanih in uspešnih lokalnih bank Raiffeisen. Podobno tudi skoraj vse lokalne hranilnice in velik del kooperativ. Socialno podjetništvo, tako Mohamed Junus, povrne vloženi denar, vendar ne v finančnem smislu, ampak v socialnem, z reševanjem problemov,

»Vrednote, kot so zaupanje, odgovornost, empatija ali poštenost, opazamo v ravnanju številnih podjetij, vendar takšna ravnanja ne vodijo k uspehu v globalni ekonomiji, kjer so uspešnejši tisti, ki ravnajo protidružbeno,« pravi predavatelj na dunajski ekonomski fakulteti Christian Felber.

povečanjem temeljnih vrednot in pomena sveta. Pomen je lahko zelo osnoven: varne banke, organsko pridelana hrana, obnovljivi viri energije.

Druga zgodba pa je plačilo za opravljeno delo. Tipičen lastnik podjetja v tem podjetju tudi dela in bi moral biti ustrezno nagrajen za svoje delo. Vsakdo, ki ustanovi podjetje in tvega, bi moral biti nagrajen s plačo, ki je lahko na pri-

mer desetkrat, dvajsetkrat ali tridesetkrat večja od minimalne plače. Konkretno številke bi bile v skladu z našo vizijo odvisne od demokratične odločitve. Če se ljudje v Sloveniji odločite, da lahko lastniki podjetij zaslužijo stokrat več, kot znaša minimalna plača, potem prav.

■ Se vam ne zdi, da je razmerje med minimalno in lastnikovo plačo v zasebnem

sektorju stvar ozaveščenosti posameznika, in ne zunanje prisile?

Najnižji in najvišji dohodek bi moral biti stvar nacionalnega ali mednarodnega prava, prostor vmes pa je lahko svobodna odločitev vseh deležnikov v podjetju.

■ Vaša ideja nagrajevanja lastnikov podjetij bi utegnila biti uporabna predvsem za manjša in srednje velika podjetja, katerih lastniki so v svojih podjetjih tudi zaposleni. Kaj pa velika podjetja z več lastniki, ki niso zaposleni v podjetju?

Donos delničarjev ne bo vedno denar, temveč smisel podjetja, pravica do soodločanja in morda različni donosi v obliki vode, elektrike, semen, programske opreme ali javnega prevoza. To je velika spodbuda velikim podjetjem, da najdejo svoj smisel, sicer ne bodo dobila denarja od zasebnikov. Druga spodbuda bi lahko bila bilanca stanja skupne blaginje. Boljšo bilanco ima podjetje, lažje dostopa do denarja, in to zastonj.

Vsa razmišljanja in novosti glede ekonomije skupne blaginje so zajeti v 20 točkah. Ne prizadevamo si, da bi se vseh 20 točk izvedlo v praksi, želimo pa spodbuditi demokratično razpravo in se o njih demokratično odločiti. To tudi pomeni, da je lahko katera koli teh točk na koncu povsem drugačna. Za nas ni najpomembnejše, da naše ideje postanejo resničnost, ampak da se sproži razprava in posledično odločitve o novem ekonomskem redu.

■ Za katerih 20 točk gre?

Na primer, da merimo uspešnost podjetja z bilanco stanja skupne blaginje, nacionalnih ekonomij pa s produktom skupne blaginje. Ali boljše je bilanca skupnega dobra, večje so koristi za podjetje in podobno.

■ Ko govorite v prvi osebi množine, koga imate v mislih?

Gre za mednarodno gibanje za promocijo in izvedbo ekonomije skupne blaginje. Ustanovljeno je bilo oktobra 2010. Danes blizu tisoč podjetij iz 15 držav, ki zaposlujejo od enega do pet tisoč ljudi, podpira ta model. Večina jih je iz Avstrije, Nemčije, Švice, Italije in Španije. Večina je majhnih in srednje velikih podjetij, nekaj je tudi bank. Združenje za promocijo ekonomije skupne blaginje sestavlja več kot 500 prostovoljcev v samo nemško govorečih državah. V 80 mestih in regijah smo ustanovili lokalne skupine, tako imenovana energijska področja [energy fields].

M So med njimi tudi slovenska podjetja?

Še ne.

M Kateri sta še drugi dve protislovji, ki ste jih omenjali na začetku?

Drugo je protislovje vrednot v medčloveških odnosih, kot so poštenost, sodelovanje, empatija, radodarnost ali solidarnost. V ravnanju, ki ga opazamo v sedanjem kapitalističnem sistemu, prevladujejo protidružbena vedenja, kot so pohlep, egoizem ali neodgovornost. Naš namen je okrepiti družbene vrednote z novimi instrumenti, kot je bilanca stanja skupne blaginje.

Tretje protislovje pa je, kako trenutno merimo ekonomski uspeh tako na mikro- kot makroravni. Uspeh podjetij merimo z dobičkom, uspeh nacionalnih gospodarstev pa z bruto družbenim proizvodom. Oba kazalnika sta monetarna, čeprav denar ne bi smel biti cilj gospodarske dejavnosti. Meriti uspeh na takšen način smatramo za veliko metodološko napako. Če je cilj nacionalnih ekonomij ustvarjanje kar največje skupne blaginje, bi morali uspeh meriti s proizvodom skupne blaginje, in ne (monetarnim) bruto družbenim proizvodom. In če je cilj podjetij prispevati k skupni blaginji, predlagamo, da se ta cilj meri z bilanco stanja skupne blaginje.

M Vse več podjetij se usmerja v trajnostni razvoj, daje poudarek družbeni odgovornosti, na državni ravni imamo tako imenovana zelena javna naročila, stvari se torej premikajo v smeri, o kateri govorite.

To je močno znamenje, da smo na pravi poti! Vrednote, kot so zaupanje, odgovornost, empatija ali poštenost, opazamo v ravnanju številnih podjetij, posebno manjših in bolj lokalnih, vendar takšna ravnanja ne vodijo k uspehu v globalni ekonomiji, kjer so uspešnejši tisti, ki ravnajo protidružbeno.

Poleg tega takšna podjetja nimajo nobenih koristi zaradi tega. Naš predlog je, da bi tisti, ki ravnajo v skladu z družbenimi vrednotami, imeli določene prednosti. Zato pa potrebujemo kazalnike uspeha, kot sta bilanca ali proizvod skupne blaginje.

M Kako se te bilance razlikujejo od finančnih?

Naš predlog je, da se podjetje povpraša, kako človekovo dostojanstvo, solidarnost, družbeno pravičnost, trajnostnost ter demokratičnost in transparentnost uresničuje do vseh deležnikov, kot so dobavitelji, zaposleni, kupci in drugi. Poskušamo oblikovati 15 do 20 najbolj značil-

nih kazalnikov, ki pokažejo, v kolikšni meri in kako resno podjetje živi omenjene vrednote pri vseh svojih dejavnostih. Vsako leto izdelamo novo različico te bilance.

M Jo katera podjetja že izdelujejo?

V prvem letu, torej leta 2011, jo je izdelalo 55 podjetij iz Avstrije, Nemčije in Italije. Za leto 2012 je okoli 300 podjetij napovedalo, da jo bo naredilo, tudi podjetja iz Švice in Španije, morda celo nekateri pionirji iz Slovenije. Ta bilanca se uporablja dodatno ob sedanji finančni.

M Kdo bo opravljal revizije teh bilanc?

Sami oblikujemo revizorski sistem, saj je del članov našega gibanja tudi revizorjev. Naš cilj je, da bi te bilance postale zakonsko zavezujoče, prav tako njihovo revidiranje, tako kot to velja za finančne bilance, revidiranje pa tudi zakonsko regulirano.

M Omenili ste, da bi podjetja, ki poslujejo v skladu z družbenimi vrednotami, imela določene prednosti. Katere?

Če v bilanci stanja skupne blaginje dosežete dober rezultat (trenutno je mogoče zbrati največ tisoč točk), vam denimo ne bi bilo treba plačati davka na dodano vrednost za vaš izdelek ali storitev. Če pa dosežete slab rezultat, bi davek na dodano vrednost lahko dosegel tudi sto odstotkov. V drugem primeru bo torej izdelek ali storitev samo prek tega instrumenta za potrošnike dvakrat dražji. Enako velja za carine: prosta trgovina za pravična podjetja, visoke carine za nepravilna. Ali če dosežete dober rezultat, bi lahko najeli posojila po nižji obrestni meri ali imeli prednost pri javnih naročilih. Tisti z najslabšimi rezultati se za javna naročila sploh ne bi smeli potegovati. Cilj je, da bi bili izdelki in storitve etičnih in odgovornih podjetij cenejši za potrošnike.

M Kako realno se vam zdi, da bi bile takšne ideje vpeljane v prakso v bližnji prihodnosti?

Praden vprašate, ali je nekaj realistično, bi vprašal, ali to res hočemo, to pomeni, ali si dovolimo razmišljati svobodno. Menim, da je zelo realno, kar podpira tudi veliko ljudi. Seveda je treba ideje ustrezno izpeljati. Vendar če veliko ljudi nekaj zares hoče, bodo to tudi dosegli.

M Ali so sedanji globalni protesti korak k oblikovanju novega ekonomskega reda?

Seveda, saj so protesti znamenje, da so ljudje pripravljene na spremembo sistema.

Javnomnenjska raziskava, ki so jo opravili pri Bertelsmann Foundation, je pokazala, da je 90 odstotkov populacije v Nemčiji za spremembo sistema. Čas je torej pravi. Takoj ko imamo prepričljive in konkretne predloge, je, menim, zelo realno in le še vprašanje časa, da do sprememb pride, čeprav so inercija in odpor, pa tudi strah trenutno še vedno močno prisotni.

Naš predlog se je pojavil pred komaj dvema letoma, vendar je že blizu tisoč podjetij v našem gibanju, vsako tretje bo za lani pripravilo tudi bilanco stanja skupne blaginje. Naša strategija je, da vključimo najmanjše enote družbe, podjetja, lokalne skupnosti in posameznike. Vsak se lahko vključi v oblikovanje lokalne skupine, pa tudi kot potrošnik. Pripravljamo namreč nalepke za izdelke in storitve, ki bodo glede na rezultat bilance stanja skupne blaginje označevale, koliko podjetje deluje v skladu z družbenimi vrednotami. To utegne biti močan pospešek uvajanju idej v realnost. Nalepke bodo na primer tudi na vratih storitvenih podjetij in na spletnih straneh.

M Kakšne so izkušnje podjetij, ki že izdelujejo bilanco stanja skupne blaginje, kako morebiti to vpliva na njihovo poslovanje?

Od podjetij dobivamo veliko odzivov. Odkrivajo jo denimo kot orodje za učenje o svoji organizaciji, dobijo širši pogled na celoten spekter svojih dejavnosti in razmišljajo, kako bi lahko na vseh področjih delovali bolj etično. Spreminjati so začeli stvari, ki se jih prej sploh niso zavedali, saj so menili, da je takšen način poslovanja edini možen, nekakšen naravni zakon. Neka italijanska družba je na primer lani spreminila celotno marketinško strategijo s ciljem, da strankam prodajajo samo tisto, kar zares potrebujejo. To je manjša revolucija, saj so se od maksimiranja prodaje preusmerili k zadovoljevanju potreb.

Deležniki se odzivajo pozitivno. Podjetja pritegnejo delovno silo, ki ji je mar za vrednote, čeprav morda zaslužijo nekaj manj denarja, kot bi drugje. Pritegnejo nekatere stranke, ki tudi nas sprašujejo za seznam podjetij z bilanco stanja skupne blaginje, pa tudi medijsko pozornost in nekatere zasebne vlagatelje. Podjetja lahko prosto odločajo o tem, koliko donosa bodo namenila vlagateljem, vendar pa odstotek vpliva na končni rezultat bilance. Doseči dober rezultat je dolg proces in lahko naredite majhne korake pri posameznih kazalnikih. Seveda ne nujno pri vseh hkrati in v enakem obsegu. Vendar že sprememba v zavesti je dragocen dosežek. ■